

Myśliński, Jerzy

"Bilzowycza pressa Ukrainy
1917-1918 rr. jak historyczne dzereło",
Maria Fiedorowna Dmytrienko, Kijiw
1967 : [recenzja]

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 8/3, 440-442

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dencji prasy polskiej (co zresztą Autor potwierdził na s. 277 w cytacie zaczerpniętym z *Wściekłych psów* Jerzego Bandrowskiego), niemożliwych w przypadku prasy rosyjskiej, oraz faktu kontynuowania działalności przez rosyjskie pisma burżuazyjne, które podporządkowały się zarządzeniom władz radzieckich, pozwala na wyciągnięcie wniosków i podważa twierdzenie Slisza o rzekomo liberalnym stosunku radzieckiego Komisarjatu Prasy do polskich czasopism burżuazyjnych. Stosunek ten, moim zdaniem, był jak najbardziej rzeczowy: nieangażowanie się w walkę z Republiką Radziecką i podporządkowanie się zarządzeniom jej władz. Wówczas to wystarczyło.

Całkiem już na marginesie można wysunąć trochę pretensji o indeks. Dlaczego nie rozwiązano imion łatwych do sprawdzenia, np. Astrachana (Chanan), Bielkowa (Anatol), Tumanowa (Gieorgi = Jerzy). Bobrowski z indeksu na wskazanej 27 stronie występuje jako Brodowski.

Rekapitulując, zalety recenzowanej pracy pozostawiają daleko w tyle niedociągnięcia. Można sobie tylko życzyć zawsze tak sumiennych i zawierających bogactwo treści pozycji.

Romuald Wojna

III

M[aria] F[iedorowna] Dmytrienko, *Biliszowyćka presa Ukrainy 1917—1918 rr. jak historyczne dzereło*, Kijiw 1967, Wydawnictwo „Naukowa Dumka”, Akademia Nauk RSR, Instytut Istorii, ss. 176.

Rozprawa M. F. Dmytrienko należy do kategorii prac zajmujących się problematyką nauk pomocniczych historii najnowszej. Autorkę interesuje bolszewicka prasa Ukrainy, wydawana w okresie od marca 1917 r. do stycznia 1918 r. w różnych miejscowościach Ukrainy, jako źródło dla historyka badającego zagadnienia tego okresu. Przy okazji omawiania konkretnych zagadnień autorka starała się znaleźć pewne elementy o charakterze ogólniejszym, wspólne dla prasy partyjnej okresu rewolucyjnego. Przedmiotem analizy jest historia i zawartość oraz treść 17 gazet wydawanych w Kijowie, Charkowie, Ługańsku, Odessie, Winnicy, Połtawie, Mohylowie Podolskim, Mikołajewie, Symferopolu, Jekaterynosławiu oraz w Tarnopolu (gazeta frontowa). Autorka cytuje zarówno obfitą literaturę przedmiotu, jak też i źródła do historii omawianych gazet, głównie proveniencji partyjnej. Zaznacza także, że jej praca jest pierwszą tego typu w historiografii ukraińskiej; jej celem jest przegląd prasy bolszewickiej jako źródła historycznego, dokonanie klasyfikacji materiału prasowego, określenie problematyki, danie charakterystyki publikowanego

materiału. Autorka zgromadziła materiał (ujęty w oddzielnej tabeli), dotyczący wszystkich publikacji pióra W. I. Lenina, zamieszczonych w omawianej prasie.

Praca, poza wstępem, zakończeniem, zestawieniem artykułów Lenina w bolszewickiej prasie ukraińskiej (łącznie 116 w 168 numerach) i tabelicą ukazującą rozwój prasy bolszewickiej z uwzględnieniem liczby numerów, okresu ukazywania się i nakładu, obejmuje pięć zasadniczych rozdziałów o bardzo różnej konstrukcji i zawartości. Pierwszy z nich zawiera historyczną i źródłową ocenę prasy bolszewickiej i stan jej zachowania. Z kolei autorka zajęła się historią i organizacją wszystkich omawianych gazet. Rozdziały te można właściwie potraktować jako typowo dokumentacyjne, przynoszące niemal wyłącznie szczegółowy materiał źródłowy i bibliograficzny. Kolejny rozdział traktuje o zasadach klasyfikacji materiałów zawartych w gazetach. Odrębny rozdział poświęcono pracom Lenina, zamieszczonym w omawianej prasie, przy czym autorka porównuje rezultaty licznych prac o recepcji prac Lenina na Ukrainie ze swoimi odkryciami, które znacznie zwiększają liczbę znanych na Ukrainie tekstów Lenina z tego okresu. Ostatni rozdział poświęcono treści i źródłoznawczej charakterystyce materiałów prasowych. Ma on charakter zarówno analityczny, jak i syntetyczny; podaje w nim autorka swoje propozycje klasyfikacyjne, popierając je obficie przykładami z poszczególnych gazet.

Klasyfikacja materiałów zawartych w ukraińskiej prasie bolszewickiej lat 1917—1918 dokonana została przez autorkę zarówno pod względem treści, jak formy, jak wreszcie pochodzenia zamieszczonych materiałów. Biorąc pod uwagę wszystkie te punkty widzenia, próbuje autorka podzielić analizowany materiał prasowy na: prace W. I. Lenina i oficjalne dokumenty partyjne oraz rządowe, artykuły o charakterze politycznym i społeczno-ekonomicznym, przedrukowane z „Prawdy” i napisane przez autorów miejscowych, artykuły o życiu lokalnych organizacji partyjnych, doniesienia o działalności partyjnej innych organizacji na Ukrainie i w Rosji, listy i korespondencje, kronikę ogólną i lokalną. Prezentacją i uzasadnieniem tego schematu klasyfikacyjnego zajmuje się rozdział trzeci. W ostatnim znajdzie natomiast czytelnik praktyczne wskazówki źródłoznawcze dotyczące omawianej prasy, od sprawy datowania gazet ówczesnych, poprzez rozmaitego rodzaju formy prasowe charakterystyczne dla tamtych czasów wraz z omówieniem ich genezy, analizę spraw związanych z autorstwem artykułów nie podpisanych, redakcyjnych, po omówienie zmian w treści i zawartości gazet w różnych okresach rewolucji. Wszystkie te zagadnienia zostały udokumentowane licznymi przykładami.

W zakończeniu autorka stwierdza, że omówiona przez nią prasa i zawarte w niej materiały dają badaczowi możliwość prześledzenia licznych

zjawisk społecznych i możliwe pełnego odtworzenia ówczesnego życia społecznego i politycznego.

Praca stanowi niewątpliwie znakomite *vademecum* dla historyka okresu, przynosi także sugestie dotyczące niektórych metodologicznych aspektów badań historyczno-prasowych. Sugestie te jednak są słabo zarysowane z uwagi na bardzo wąski zasięg chronologiczny pracy, a co za tym idzie, daje ona stosunkowo skromne możliwości formułowania uwag ogólniejszych na podstawie porównawczej, zarówno gdy mowa o partyjnej prasie ukraińskiej po 1918 r., jak i prasie bolszewickiej omawianego okresu w innych częściach Rosji radzieckiej.

Jerzy Myśliński

IV

Zbigniew Jerzy Hirs z, *Lubelska prasa konspiracyjna 1939—1944*, Lublin 1968, Wydawnictwo Lubelskie, ss. 615, 1 nlb., 16 tabl.

Lubelszczyzna w okresie okupacji odgrywała istotną rolę w działalności polskich podziemnych organizacji politycznych. W lubelskim ośrodku naukowym powstało już kilka prac traktujących o dziejach walk społeczeństwa tych ziem z okupantem hitlerowskim. Z kolei publikacja Hirsza ukazuje wysiłki poszczególnych ośrodków podziemnych w dziedzinie kształtowania postawy patriotycznej społeczeństwa Lubelszczyzny. Autor opracowuje dzieje prasy konspiracyjnej, ukazującej się od grudnia 1939 r. do lipca 1944 r. W pracy omawia się prasę konspiracyjną wydawaną przez Polską Partię Robotniczą, Gwardię Ludową, Rady Narodowe, Stronnictwo Ludowe, Bataliony Chłopskie, Armie Krajową i miejscowe delegatury rządu emigracyjnego. Autor opracowuje 104 tytuły pism periodycznych (łącznie 400 numerów), ukazujących się w Lubelskiem. Obok gazetki konspiracyjnych omawia pisma ulotne, broszury wydawane przez różne organizacje polityczne i wojskowe, działające w Lubelskiem.

Autor, korzystając z relacji ludzi zaangażowanych w okresie okupacji w pracy wydawniczej, daje obszernie informacje o redaktorach, współpracownikach oraz miejscu wydania wszystkich pism konspiracyjnych, omawianych w pracy. W pierwszych rozdziałach swej publikacji autor analizuje program polityczny poszczególnych gazetki oraz omawia ich tematykę krajową. Zajmuje się wymianą poglądów na łamach prasy między poszczególnymi kierunkami politycznymi oraz jej rolą agitacyjną.

W dotychczasowej literaturze traktującej o dziejach pism konspiracyjnych są tylko prace omawiające gazetki jednego kierunku politycznego. Hirsz natomiast w pierwszych rozdziałach tej publikacji dał syntetyczne